

DOI:10.35774/app2024.01.239
УДК 351.741 (477) (075.8)

Ігор Метельський,

кандидат юридичних наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8518-9321>

Валерій Канюка,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1573-9137>

Іван Мельник,

старший викладач кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6292-9198>

Володимир Богайчук,

завідувач сектору досліджень зброї відділу
криміналістичних досліджень
Тернопільського НДЕКЦ МВС України

ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ВЛУЧНІСТЬ СТРІЛЬБИ ПІД ЧАС ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті відображено важливість та особливості засвоєння під час занять з вогневої підготовки із здобувачами вищої освіти спеціальності «Правоохоронна діяльність» закладів вищої освіти Міністерства освіти і науки України факторів, які впливають на влучність стрільби. Особливу увагу акцентовано на використанні елементів методики високоточної стрільби бойового снайпінгу на різних етапах навчання вогневої підготовки як складової частини професійної підготовки майбутніх співробітників правоохоронних органів.

Ключові слова: професійна підготовка правоохоронців, основи володіння зброєю, вогнева підготовка, вогнепальна зброя, влучна стрільба.

Metelskyi I., Kanyuka V., Melnyk I., Bogaychuk V.

Students' understanding of factors that affect shooting accuracy during fire training

The scientific article highlights the importance and peculiarities of understanding factors that affect shooting accuracy during fire training classes with students of higher education majoring in «Law enforcement» of higher education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Special attention is focused on the use of elements of the high-precision shooting technique of combat sniping at various stages of fire training as a component of the professional training of future law enforcement officers.

The conclusions state that the legislation of Ukraine grants the right and obliges law enforcement officers to keep, carry and use firearms as a last resort in order to perform their official duties. The use of firearms is a measure of last resort. The tactics of using weapons, special means, and measures of physical influence are considered and practiced by students during practical classes on tactical and special, firearms, and physical training. While the society shows high confidence in police officers, it also places a great responsibility on them to ensure that the weapons entrusted to them are used only to protect the interests of the state, rights and freedoms of citizens, public order and property from criminal attacks.

Mastering the factors that affect shooting accuracy during firearms training is of great importance for further mastering the skills of a shooter while working in law enforcement. Special preparatory marksmanship training exercises help to master shooting techniques and tactics better and faster, and to develop special physical and mental qualities of the shooter.

In the authors' opinion, especially during the period of the special legal regime of martial law, it is advisable to change the approach to the concept of "shooting" in the training of future law enforcement officers and make it systematic and regular. To do this, it is necessary to amend the curriculum and significantly increase the number of academic hours for firearms training.

Keywords: professional training of law enforcement officers, fundamentals of the use of arms, fire training, firearms, precision fire.

Постановка проблеми. В Умовах сьогодення надзвичайно актуальною є проблема загострення криміногенної ситуації на теренах України, посилення боротьби зі злочинністю, що обумовлює більш активну протидію злочинного елемента заходам правоохоронних органів. Становище погіршилось з початком повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 р., що призвело до зростання фактів незаконного потрапляння до рук злочинців зброї, зокрема стрілецької. Окремі зловмисники, а також злочинні угруповання все частіше загрожують співробітникам поліції, здійснюючи напади на них, у т. ч. збройні, що загрожують їхньому життю і здоров'ю.

Зазначимо, що в ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція під час виконання повноважень уповноважена застосовувати вогнепальну зброю. У ст. 46 Закону додатково зазначено, що її застосування «можливе лише у виняткових випадках. Необхідно зауважити, що поліцейський уповноважений на застосування і використання вогнепальної зброї лише за умови, що він пройшов відповідну спеціальну підготовку – вогневу підготовку» [1]. Тому вогнева підготовка має надзвичайно важливе значення для майбутніх правоохоронців, оскільки за ретельно спланованого навчання студентів стрільби досягається подальша впевненість у виконанні завдань, поставлених перед Національною поліцією та іншими правоохоронними органами України.

Відповідно до визначення відомчих нормативних актів, мета вогневої підготовки полягає у вихованні в майбутніх слухачів високих морально-бойових і професійних якостей, впевненості у своїй зброї, підготовці слухача, «який твердо знає озброєння стрілецької зброї, правила їх експлуатації та застосування в бойовій обстановці, вміє готувати озброєння до стрільби та впевнено вражати цілі, методично правильно навчати підлеглих по вогневій підготовці» [2].

Мета статті полягає в розкритті особливостей засвоєння під час занять з вогневої підготовки із здобувачами вищої освіти спеціальності «Правоохоронна діяльність» закладів вищої освіти Міністерства освіти і науки України факторів, які впливають на влучність стрільби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники стрілецької справи вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема, М. І. Ануфрієв, В. В. Афанасьєв, В. В. Бондаренко, В. В. Лобаєв, Пластер Джон, В. А. Дідковський, О. В. Лопачєва, Д. В. Лук'янов, І. М. Мазур, В. І. Мокреєв, Є. В. Полікарпов, О. А. Потапов, В. В. Свінціцький, глибоко проаналізували проблематику основ володіння зброєю та вогневої підготовки, диференційовано основні фактори, які впливають на влучність стрільби. Науковцями, зокрема, Афанасьєвим В. В. та Мокреєвим В. І., досліджено фактори, які впливають на влучність стрільби, та відповідно проведено їх наукову класифікацію на чотири групи.

До першої групи (зовнішні фактори) належать такі: «атмосферні умови (зміни температури, тиску, швидкості і напрямку вітру), місцевість, на якій ведеться стрільба». Наголосимо, що влучність стрільби на великі й середні відстані обумовлюється зовнішньо-балістичними чинниками, а також точністю визначення вихідних даних. Вплив місцевості на влучність пострілу визначається двома аспектами: «при розміщенні цілі значно вище або нижче горизонту зброї необхідно вносити поправку на кут місця цілі, що при стрільбі на середні і великі відстані може дати значну погрішність при внесенні поправок; місцевість впливає на влучність стрільби кулемета через так зване звальювання зброї, а також через різний вплив різноманітних ґрунтів» [5, с. 70].

До другої групи належать фактори, які визначають якість набоїв, а саме: «точність виготовлення окремих елементів патрона; точність спорядження патрона; фізико-хімічні властивості пороху». Для влучності стрільби рекомендується використовувати патрони однієї партії, оскільки вони менше відрізняються один від іншого за фактичними розмірами і масою їхніх елементів, а отже, дають менші коливання початкової швидкості.

До третьої групи належать фактори, які визначаються характеристиками зброї: «точність її виготовлення, знос, несправність, віддача, розташування центра ваги, вібрація ствола, вплив прицільних пристосувань» [5, с. 71]. Купчастість стрільби визначається тільки властивостями зброї. Особливості будови кожного виду зброї більшою або меншою мірою репрезентуються на характері й величині розсіювання. Щодо впливу зносу зброї на влучність стрільби, то в процесі експлуатації зброї вона може значно погіршитись.

До четвертої групи факторів, які залежать від стрільця, належать такі: «складання зброї та підготовка її до стрільби, приготування до стрільби, прицілювання, здійснення пострілу, визначення поправок» [5, с. 72].

Особисті якості стрільця дуже суттєво впливають на влучність стрільби у всіх випадках, особливо у випадку стрільби з індивідуальної зброї. Одна й та сама зброя в руках різних стрільців може давати різну влучність. У такому разі для досягнення відмінних результатів у процесі стрільби важливе значення має ґрунтовне вивчення прийомів стрільби, правил ведення стрільби в бою, систематичне тренування. Саме тому О. Лопаєва, серед інших методів засвоєння курсантами навичок та знань вогневої підготовки, виокремлює психологічну підготовку, до якої відносить, зокрема, «ідеомоторне (відтворення раніше вивчених і освоєних прийомів, дій, елементів) та аутогенне (багаторазове повторення спеціальних словесних вправ, спрямованих на оволодіння методикою самонавіювання з метою запобігання зайвій нервово-психологічній напрузі й підтримки відмінної форми) тренування» [10, с. 111–112].

Виклад основного матеріалу дослідження. Вогнева підготовка – один з основних предметів професійної підготовки і складова частина бойової виучки студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність». Вогнева підготовка поліцейських регламентується Наказом Національної поліції України від 20.09.2016 р. № 900 «Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та норм витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб» [3].

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи володіння зброєю та вогнева підготовка» застосовано інноваційні методи занять, які охоплюють такі методики роботи, які в практичних цілях умовно поділяються на три групи: словесні, наочні і практичні. Зокрема, під методами ми розуміємо способи роботи викладача і стрільця, за допомогою яких досягається оволодіння знаннями, уміннями і навичками, розвиваються необхідні якості основ володіння зброєю. Комплексний словесний метод полягає у застосуванні розповідей, пояснень, лекцій, бесід, аналізу і обговорення вправ та їх елементів.

Під час застосування наочного методу проведено показ окремих вправ та їх елементів у сповільненому темпі з багаторазовим повторенням за командами викладача [4, с. 213]. Також для цього методу використовується демонстрація з допоміжними засобами – макети зброї, схеми, таблиці з широким використанням комп'ютерних технологій. У літературі методи практичних вправ зі стрільби класифікують на дві основні групи: «1) методи, переважно спрямовані на освоєння техніки, тобто на формування рухових умінь і навичок, характерних для стрільби; 2) методи, переважно спрямовані на розвиток рухових якостей» [7]. Широкий арсенал і різноманітність фізичних навантажень, характерних для другої групи методів, розвивають не лише фізичні якості, а й удосконалюють техніко-тактичну майстерність, психічні якості майбутнього правоохоронця. Обидві групи методів тісно взаємозв'язані, застосовуються в нерозривній єдності і в сукупності забезпечують ефективне вирішення завдань тренування майбутніх правоохоронців [4, с. 243].

Вправи з курсу стрільб мають відповідати чотирьом основним методам – безперервному, інтервальному, ігровому і змагальному.

Перший, безперервний метод відзначається одноразовим безперервним виконанням тренувальної роботи. «Інтервальный метод передбачає виконання вправ студентами із регламентованими паузами відпочинку. При даному методі напрацьовувався елемент вправи – винесення зброї на прицільну лінію» [7]. Змагальний метод передбачає спеціально організовану змагальну діяльність, яка є оптимальним способом підвищення результативності тренувального процесу.

Під час формування в студентів знань, умінь і навичок головну роль відіграють методи практичних вправ. Зокрема, т. зв. «удавана простота виконання пострілу часто приховує той факт, що результатом стрільби повинно бути гарантоване, а не випадкове влучення у ціль». Саме тому навички влучної стрільби формуються в результаті правильно поставленого практичного навчання, постійних тренувань і практики [7]. Оскільки стрільба в реальних складних бойових умовах вимагає від стрільця уміння вражати не тільки нерухомі цілі, а й ті, що рухаються на різних дистанціях, то вона здійснюється з різних положень: «у русі, з переносом вогню по фронту углиб, у різних умовах освітлення і погоди та за обмежений час» [8]. Тому виникає потреба у формуванні в студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» необхідних знань,

вміння та навичок при володінні вогнепальною зброєю з ефективним її використанням за призначенням. Також «у процесі навчання вогневої підготовки в майбутніх правоохоронців повинні формуватися: інтерес до озброєння та впевненість у своїй зброї, фізична витривалість і морально-психологічна стійкість» [9].

Завдання викладача на заняттях з вогневої підготовки – навчити студентів максимально швидко, ефективно та влучно самостійно вести вогонь з різних положень у складній тактичній обстановці. Знання, уміння та навички, з вогневої підготовки студенти (курсанти) здобувають й удосконалюють на групових заняттях, вогневих тренуваннях, навчальних і контрольних стрільбах, під час проведення робіт з догляду за озброєнням, на змаганнях зі стрільби з пневматичної зброї [8].

У процесі практичних вправ зі стрільби ми широко використовуємо елементи снайпінгу. Сьогодні це найбільш популярний і динамічний вид спортивної стрільби. Змагання відбуваються як на світовому, так і на місцевому рівні. Вогонь студенти ведуть по невеликих мішенях тільки з гвинтівки із звичним прицілом. Допускається два постріли по одній цілі. Студент, промахнувшись, виконує 2-й постріл виносом і дуже швидко. Тому навички побачити результативність 1-го пострілу і відразу ж провести 2-й до того, як умови змінилися, є ключовими в снайпінгу. На практичних стрільбах використовується стрільба з верстата або бенчрест (від англ. «benchrest shooting»). Останній є видом стрілецько-технічного спорту, що належить до розряду високоточної стрільби [9].

Згідно з думкою, вказаною В. Лобаєвим у його книгах, снайпінг це – насамперед «змагання нервів на розуму, оскільки для занять снайпінгу необхідно мати насамперед терпіння та наполегливість. Іноді необхідно пролежати в одній позі більше години, аби зробити в певний єдиний точний постріл. Хоча снайпінг і не передбачає великої рухової активності, такі речі як правильне дихання, вміння швидко й точно обчислювати складні траєкторії, робить його дуже складним як фізично, так і морально» [8; 9].

Основні методи тренувань під час навчального процесу охоплюють насамперед настанови із армійських підручників з снайпінгу – правильні методи дихання, вміння пролежати в одній позиції не змінивши положення, навичку знаходити важливі деталі та відрізнити відстань за допомоги зору. У навчальному процесі ми широко використовуємо різноманітні вправи спортивного снайпінгу. Учасникам надається спочатку необмежений, а потім обмежений час на підготовку та безпосередньо стрільбу. Вогонь ведеться з різних положень, деякі з яких дуже незручні. Основна їх мета – оцінка стрілецьких умінь та навичок. Надзвичайно великий вплив на влучність стрільби мають особисті якості стрільця, особливо у випадку стрільби з індивідуальної зброї. Одна і та сама зброя в руках різних стрільців може давати різну влучність. Тому з метою досягнення відмінних результатів у процесі стрільби надзвичайно важливо поєднувати комплексну підготовку з вивчення прийомів стрільби, правил ведення стрільби і систематичного тренування [9].

Під час формування у студентів стійких навичок влучання в мішень зі статичного положення стоячи нами ускладнюються вправи іншими способами. Наприклад: 1) стрільба виконується по одній мішені з положень лежачи, сидячи, з коліна, поступово прискорюючи темп через вмикання таймера; 2) той самий прийом, але стрільба виконується серіями по 2-3 постріли й у різні зони ураження цілі. Основа високого результату в стрільбі зі стрілецької зброї – це точність попадання в ціль і швидкість стрільби (т. зв. «купчаста і влучна стрільба» [8]).

Під час стрільби завжди на першому місці були фактори влучності. Однак нещодавно поліція США почала використовувати методику інстинктивної стрільби, тобто стрільби без використання прицільних пристроїв або з приблизним прицілюванням. Однак траплялися безліч курйозних і трагічних випадків, коли поліцейські з 2-10 метрів жодного разу не могли потрапити в злочинця [10]. Тому сформовано та апробовано компромісний підхід, за яким стрільба завжди має вестися з використанням прицільних пристроїв. Оскільки швидкісна стрільба полягає не у швидкій стрільбі, а у швидкому відкритті вогню, сучасні методики навчання влучної стрільби ґрунтуються на швидкому вихоплюванні зброї, виконання одного – двох неприцільних пострілів у бік супротивника (щоб викликати його розгубленість) і потім – «негайний перехід до прицільної стрільби на ураження» [11].

Багаторічний досвід навчання стрільби з пістолета дає змогу виокремити основні правила навчання: 1) пістолет потрібно утримувати двома руками; 2) площина тіла стрільця перпендикулярна до лінії стрільби. Одна нога виставляється небагато вперед і ствол пістолета направляє паралельно до її ступні; 3) трикутник, створений передпліччям і тілом стрільця (якщо дивитися зверху), забезпечує твердість і повторюваність конструкції. Спершу стрільба виконується з мінімальної дистанції (2 м) і, при досягненні стійких позитивних результатів, дистанція має збільшуватися до 8-10-14 метрів [11].

Висновки. Законодавство України з метою виконання службового обов'язку надає право та зобов'язує правоохоронців як крайній захід зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю. Засто-

сування і використання вогнепальної зброї є крайнім заходом. Тактику застосування зброї, спеціальних засобів, заходів фізичного впливу студенти розглядають і відпрацьовують під час проведення навчальних практичних занять з тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки.

Засвоєння студентами факторів, які впливають на влучність стрільби під час вогневої підготовки, має неабияке значення для подальшого оволодіння навичками стрільця, працюючи в правоохоронних органах. Спеціально підготовчі вправи навчання влучності допомагають краще і швидше засвоювати техніку й тактику стрільби, розвивати спеціальні фізичні та психічні якості стрільця.

На нашу думку, особливо у період особливого правового режиму воєнного стану, під час підготовки майбутніх правоохоронців доцільно змінити підхід до поняття «заняття стрільбою» і зробити її систематичною та регулярною. Для цього потрібно вносити зміни до навчальних планів та суттєво збільшувати кількість академічних годин на заняття з вогневої підготовки.

Рекомендовані нами в даній статті методи, прийоми і правила навчання влучної стрільби можуть і повинні бути доповнені керівниками занять, виходячи з аналізу досвіду та фактів застосування зброї в вогневих конфліктах.

Список використаних джерел

1. «Про Національну поліцію»: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 11.01.2024)
2. «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України»: наказ МВС України від 26 січ. 2016р. № 50. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260_ (дата звернення: 11.01.2024)
3. «Про затвердження Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМВС, УМВС, відомчими навчальними закладами». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS267.html (дата звернення: 11.01.2024)
4. Ануфрієв М. І. Службова підготовка працівників органів внутрішніх справ. Київ: РВВ МВС України, 2003. 440 с.
5. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями: монографія. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2018. 524 с.
6. Вогнева підготовка: Навчальний посібник / Авторський колектив: В. А. Дідковський, Д. В. Лук'янов, І. М. Мазур, Є. В. Полікарпов, В. В. Свінціцький. Київ: НАВС, 2015. 320 с.
7. Основи техніки швидкісної стрільби з пістолета для працівників органів внутрішніх справ: [навч.-метод. посіб.] / О. В. Запорожанов, А. М. Лобода, А. В. Нестеренко, С. П. Максимов. Київ: ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 112 с.
8. «Мистецтво снайпера» Олексій Андрійович Потапов. Все про снайпінг Військова література для стрільців. URL: <https://snipertactical.shop/ua/p1247193768-iskusstvo-snajpera-aleksej.html> (дата звернення: 11.01.2024)
9. Лобаєв В. Введение в бенчрест. Ч. 1 2004. URL: https://www.shooting-ua.com/dop_arhiv/dop_2/books/Lobaev_Snairping_book.pdf (дата звернення: 11.01.2024)
10. Лопаєва О. М. Сучасний підхід до навчання поліцейських діям в екстремальних умовах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. №1. С. 110-112. URL: http://lsey.org.ua/1_2018/31.pdf (дата звернення: 14.01.2024)
11. Пластер Джон. Досконалий снайпер. Сучасний навчальний посібник для армійських та поліцейських снайперів. 2-ге вид. оновл. та розшир. Київ: КНТ, 2013. 786 с.

References

1. «Pro Natsionalnu politsiiu» [«On the National Police»]. Zakon Ukrainy vid 2 lypnia 2015 roku No 580-VIII. Pro Natsionalnu politsiiu. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> [in Ukrainian]
2. «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu sluzhbovoi pidhotovky pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy» [«On Approval of the Regulation on Organization of Service Training of the National Police of Ukraine»]: nakaz MVS Ukrainy vid 26 sich. 2016 r. № 50. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260> [in Ukrainian]
3. «Pro zatverdzhennia Kursu strilb iz striletskoi zbroi dlia riadovoho ta nachalnytskoho skladu orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy ta norm vytrat boieprypasiv MVS, HUMVS, UMVS, vidomchymy navchalnymy zakladamy» [On approval of the Small Arms Shooting Course for Private and Senior Staff of the and senior

- staff of the internal affairs bodies of Ukraine and ammunition consumption rates by the MIA, the MIA, the MIA, and departmental educational institutions*]. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS267.html [in Ukrainian]
4. Anufriiev, M. I. (2003). *Sluzhbova pidhotovka pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [Service training of law enforcement officers]*. Kyiv: RVV MVS Ukrainy [in Ukrainian]
 5. Bondarenko, V. V. (2018). *Professional pidhotovka pratsivnykiv patrolnoi politsii: zmist i perspektyvni napriamy [Professional training of patrol police officers: content and perspective directions]: monohrafiia*. Kyiv: FOP Kandyba T. P. [in Ukrainian]
 6. *Vohneva pidhotovka: Navchalnyi posibnyk [Fire training: Study guide]* (2015) / Avtorskyi kolektyv: V. A. Didkovskyi, D. V. Lukianov, I. M. Mazur, Ye. V. Polikarpov, V. V. Svintsitskyi. Kyiv: NAVS [in Ukrainian]
 7. *Osnovy tekhniky shvydkisnoi strilby z pistoleta dlia pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [Fundamentals of high-speed pistol shooting technique for law enforcement officers]: navch.-metod. posib.* / O. V. Zaporozhanov, A. M. Loboda, A. V. Nesterenko, S. P. Maksymov. Kyiv: FOP O. S. Lipkan, 2011 [in Ukrainian]
 8. «Mystetstvo snajpera» Oleksii Andriiovych Potapov [«The Art of Sniper» by Oleksii Potapov]. *Vse pro snajperinh Viiskova literatura dlia striltiv - All about sniping Military literature for shooters*. Retrieved from <https://snipertactical.shop/ua/p1247193768-iskusstvo-snajpera-aleksej.html> [in Ukrainian]
 9. Lobaev, V. (2004). *Vvedenye v benchrest [Introduction to Benchrest], 1*. Retrieved from https://www.shooting-ua.com/dop_arhiv/dop_2/books/Lobaev_Snaiping_book.pdf [in russian]
 10. Lopaieva, O. M. (2018). Suchasnyi pidkhid do navchannia politseiskykh diiam v ekstremalnykh umovakh. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal scientific electronic journal, 1*, 110-112. Retrieved from http://lsej.org.ua/1_2018/31.pdf [in Ukrainian]
 11. Plaster, Dzhon (2013). *Doskonalyi snajper. Suchasnyi navchalnyi posibnyk dlia armiiskykh ta politseiskykh snajperiv [The Perfect Sniper. A modern training manual for army and police snipers]*. 2-he vyd. onovl. ta rozshyr. Kyiv: KNT [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 12.02.2024